

stratehichnyi aspekt [Improvement of accounting and analytical support for the management of fixed assets of enterprises: strategic aspect]. *Economy and society* (electronic journal), vol. 14, pp. 895–896. Available at: [http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/35859/1/2018Yersho vaUdoskonoblikanalitza](http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/35859/1/2018Yersho%20vaUdoskonoblikanalitza)

3. Instructions on the application of the Chart of accounts for the accounting of assets, capital, liabilities and economic transactions of enterprises and organizations: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 1999 No. 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

4. Livoshko, T. V., Kruhlikov, Ye. V. (2019). Amortyzatsiina polityka — shliakh do tekhniko-tekhnolohichnoi modernizatsii promyslovykh pdpriumstv [Depreciation policy-the way to technical and technological modernization of industrial enterprises]. *Young scientist*, vol. 6 (70), pp. 183–186. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/6/37.pdf>

5. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 16 (MSBO 16). Osnovni zasoby, Dokument 929_014 (2012) zakonodavstvo Ukrainy [legislation of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929014>

6. Chart of accounts for accounting of assets, capital, liabilities and business operations of enterprises and organizations. Approval by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 1999 No. 29. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

7. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 7 «Osnovni zasoby» : Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy (2000) zakonodavstvo Ukrainy [legislation of Ukraine] vol. 92 (with changes and additions). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00/ed20150724>

8. Suk L. K. Financial accounting: [learning book] / L. K. Suk, P. L. Bough. K.: Znannia, 2016. 663 p.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2024

УДК 336.11

JEL Classification G10

DOI 10.33111/EE.2024.52.KovalyukA_UlychO

A. Kovalyuk

*PhD in Economics, Associate
Professor, Associate Professor of
Banking and Insurance Business
Department, Ivan Franko National
University of Lviv*

A. O. Ковалюк

*к.е.н., доцент кафедри банківського
і страхового бізнесу,
Львівський національний
університет
імені Івана Франка*

ORCID: 0009-0002-5284-2624

O. Ulych

4th-year graduate student of the
Department of Accounting and
Auditing, Ivan Franko National
University of Lviv

О. М. Улич

аспірантка 4 курсу кафедри
«Облік і аудит»,
Львівський національний
університет
імені Івана Франка

ORCID: 0009-0000-8935-0506

НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Розвиток будь-якої країни неможливий без розвине-ного фондового ринку та успішного його функціонування, тому що фондовий ринок — це місце зустрічі суб'єктів господарювання, які володіють капіталом, і учасниками, які потребують додаткових грошових коштів для подальшої бізнес-діяльності.

Проблематика. Важливим чинником впливу на функціонування фондового ринку України є стан фінансового середовища. В Україні цей стан уже тривалий час нестабільний.

Метою дослідження є розгляд ключових індикаторів нестабільності фінансового середовища України у сучасних реаліях сьогодення (ВВП, державний борг, доходи населення, темп інфляції, політична ситуація в країні) і вплив їх на фондовий ринок. Проаналізовано економічний стан України за підсумками 2022 р. в умовах війни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фондовий ринок, темп інфляції, ВВП, доходи населення, міграція.

INSTABILITY OF THE FINANCIAL ENVIRONMENT AND ITS IMPACT ON THE FUNCTIONING OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE

ANNOTATION. The development of any country is impossible without a developed stock market and its successful functioning because the stock market is a meeting place for economic entities that possess capital and participants (firms, enterprises, organizations, companies, etc.) in need of additional funds for further business activities. The stock market of Ukraine was established in 1991 after gaining independence. Its development has been influenced and continues to be influenced by numerous factors and systems that encompass both national and global levels.

Issue. An important influencing factor on the functioning of the stock market in Ukraine is the state of the financial environment. In Ukraine, this state has been unstable for a considerable period.

The research aim is to examine key indicators of the instability of Ukraine's financial environment in the current realities (GDP, national debt, population income, inflation rate, political situation in the country)

and their impact on the stock market. The economic situation of Ukraine in 2022 is also analyzed in the context of war. The more developed the stock market is, the higher the level of inflow of new investments into the country and opportunities for business and population. Additionally, the efficiency of the stock market's operations will aid in the speed of recovery and reconstruction of both the Ukrainian economy and the country as a whole.

Research methods. The article employs analysis and synthesis, induction and deduction, scientific generalization methods in characterizing factors of financial instability, among others. The results and conclusions are based on a comprehensive (integrated) approach.

KEY WORDS: stock market, inflation rate, GDP, population income, migration.

Вступ. У сучасних умовах розвитку світової економіки, глобальних економічних зрушень, появи цифрової революції / диджиталізації, швидкісного розвитку науково-технічного прогресу, спалаху пандемії covid-19, постали нові виклики, ризики, тенденції розвитку кожної держави світу. Власне для розвитку економіки будь-якої країни потрібно багато робочих місць, для створення яких виникає потреба у наявності капіталу. Одну з важливих ролей для формування капіталу відіграють фондові ринки. Їх функціонування передбачає і сприяє забезпеченню можливостей мобілізації, розподілу фінансових ресурсів у великих обсягах, тобто перерозподілу коштів між галузями і сферами економіки. Для успішного функціонування та розвитку фондового ринку в країні, однією з ключових проблем є нестабільність фінансового середовища. Більшість держав світу потерпає від цієї проблеми. Для України, як держави з унікальним мінерально-сировинним потенціалом, наявності високої фінансово-економічної залежності від багатьох зовнішніх, внутрішніх ризиків, актуальним є питання дослідження нестабільності фінансового середовища, вивчення оцінки його впливу на функціонування економіки (і на фондові ринки також) у реаліях сьогодення, а саме — боротьби під час масштабної неспровокованої воєнної агресії росії проти нашої держави, розпочатої 24 лютого 2022 р.

Постановка завдання. Питання фінансової нестабільності було досліджено та висвітлено у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Ця проблема висвітлена у працях таких вчених, як М. Єрмошенко, Р. Етнов, А. Крокетт, А. Торнел, К. Рейхард, Ф. Мишкін, Г. Камінські, Г. Шінасі, Г. Вуд та інші. Проблематика функціонування фондових ринків була досліджена такими вченими: О. Мозговий, Р. Колбі, А. Елдер, Н. Берзон, В. Пасічник, В. Булатов, В. Шелудько, Е. Найман та інші. Вивчення питань ро-

звітку і становлення фондового ринку України висвітлено у працях І. Павленко, А. Калина, О. Мендрула, Р. Рака, Н. Ткаченко, М. Крупка, М. Денисенко.

Аналізуючи результати останніх досліджень, повноцінна картина оцінки усіх чинників і ризиків впливу на функціонування фондового ринку України у часі військових бойових дій відсутня у цих дослідженнях. Неспровокована агесія з боку рф стала ударом не тільки для національної економіки, а й для всього світу. Україна була другим за величиною постачальником зерна до Європейського Союзу, за оцінками GTAS Forecasting (The world's most comprehensive database of international trade and commercial freight traffic). Крім того, Україна була великим постачальником харчових продуктів для країн із середнім і значним рівнем доходів в Азії та Африці у 2021 р. Через блокування росією акваторії Чорного моря, обстріли портів експорт зернових культур суттєво зменшився. Це загрожує настанню продовольчої кризи у світі. І тому поточні виклики і швидкозмінна ситуація на фронті вимагає комплексного дослідження питання нестабільності фінансового середовища й оцінки впливу на функціонування фондового ринку в Україні.

Метою статті є дослідження повної картини рівня нестабільності фінансового середовища у теперішніх реаліях й оцінка такого впливу на функціонування фондового ринку України.

Результати. Наслідки і вплив світової фінансової кризи 2008 р., яка виникла у США, Україна відчуває і сьогодні. Україна й досі вирішує проблеми падіння вітчизняного виробництва, кризи ліквідності банків, девальвації національної валюти, значного зростання зовнішніх боргів, рівня безробіття, спаду діяльності та розвитку середнього та малого бізнесів, що веде до зменшення наповнення державного бюджету і виникнення дефіциту. В країні вже давно банківська система не є кровоносною для економіки. Так як падіння процентних ставок на депозити, закриття багатьох банків знижує рівень довіри і вносить сумніви щодо доцільності інвестування вільних коштів населення, господарств у традиційні джерела збагачення доходів та уберігання від інфляції. Кожне підприємство під час розвитку господарської діяльності стикається з пошуком залучення додаткових ресурсів (інвестицій). Тому значне зацікавлення фондовими ринками зростає. Також, як уже зазначалось, жодна успішна економіка неможлива без розвиненого фондового ринку. Проте ключовим питанням розвитку підприємства чи держави в цілому завжди лишається питання стабільності чи нестабільності, тобто стану фінансового середовища.

Оскільки в Україні через низку об'єктивних і суб'єктивних чинників тривалий час в економіці спостерігається фінансова нестабільність, зупинимось детальніше на її визначенні. Треба наголосити: одноставного визначення фінансової нестабільності у світі немає. Існує різноманітний ряд понять цього терміна. Найбільш простим і точним визначенням фінансової нестабільності, на наш погляд, є таке: фінансова нестабільність — це ситуація, за якої функціонування економіки потенційно погіршується коливаннями цін фінансових активів або нездатністю фінансових інститутів виконувати свої договірні зобов'язання [1]. Здебільшого під зобов'язаннями розуміють неможливість погашення боргів суб'єктами господарської діяльності. Виділяють чотири типи чинників фінансової нестабільності: *боргові* (монополія емісії світових грошей і безконтрольність позичкового капіталу); *фактори економічної політики* (зняття обмежень на фінансово-економічну діяльність, прискорені темпи нарощування економіки); *фактори, що пов'язані з рухом капіталу фінансовими ринками* (волатильність курсу валют та особливо долару, як основної міжнародної валюти, посилення глобального руху капіталу); *інші фактори* (ендогенні чинники, невизначеність тощо) [2].

Для дослідження повної картини нестабільності фінансового середовища проаналізуємо його ключові індикатори: ВВП на душу населення, державний борг країни, темп інфляції, доходи населення, політична ситуація в країні.

1. **ВВП на душу населення**

Оскільки фінансова система є частиною економічної системи держави та опосередковує діяльність всіх її секторів, управляючи фінансовими потоками економіки, то динаміка ВВП є узагальненим показником фінансової стабільності країни. ВВП (Валовий внутрішній продукт) — це загальна грошова вартість товарів, які вироблені на території країни. Розрізняють два типи ВВП — номінальний і реальний. Номінальний ВВП — це фактична не скоригована грошова вартість товарів, а реальний ВВП — уже скоригований на інфляцію чи дефляцію. Номінальний ВВП збільшується у разі зростання цін. Через це складно об'єктивно судити про стан економіки — показник може зростати, коли навіть кількість вироблених товарів падає. Реальний ВВП відображає більш правдиву інформацію на відміну від номінального. Якщо скоригувати номінальний показник на цінові коливання, то це точніше відобразатиме стан економіки і дозволить дати правдиву оцінку зростання чи падіння виробництва в країні. За дани-

ми Світового банку станом на 28 лютого 2023 р. [3], ми спостерігаємо позитивну динаміку зростання номінального ВВП на душу населення (в поточних дол. США) в умовах Антитерористичної операції на сході України з 2014 р. і протягом останніх десяти років (рис. 1).



Рис. 1. Номінальний ВВП* на душу населення України за останні десять років

*GDP per criteria in Ukraine according to World bank data (in current USD).

Джерело: складено автором на основі повідомлень Світового банку [3].

Ми спостерігаємо значне падіння рівня номінального ВВП у 2014–2017 рр. в Україні, що було спричинено початком війни росії проти України у 2014 р. — Антитерористичної операції в східних областях. Було зруйновано інфраструктуру Донбасу, що вплинуло на економіку країни, так як більша частина важкої промисловості розташовувалася саме там. У 2021 р. відбулось значне зростання ВВП на рівні 2013 р (перед початком бойових дій). Аналізуючи динаміку реального ВВП на душу населення в доларах, беручи до уваги середній курс обміну по роках, ми спостерігаємо позитивну динаміку зростання в останні роки (рис. 2).



Рис. 2. Реальний ВВП на душу населення України за десять років, дол. США

Джерело: складено автором на основі даних Мінфіну і НБУ [4–5].

Для побудови повної картини рівня ВВП в Україні та світі, ми підготували інформацію про топ-25 країн ВВП на душу населення за 2020–2021 рр. (рис. 3).

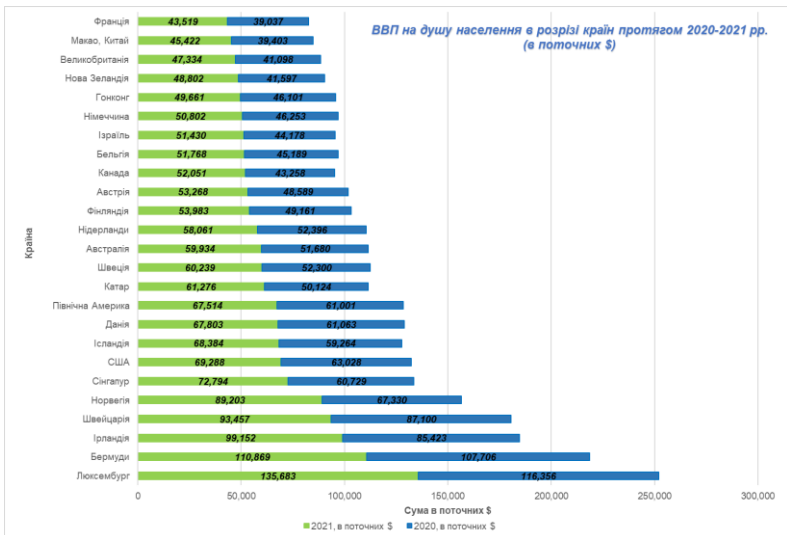


Рис. 3. ВВП* на душу населення у розрізі країн за 2020–2021 рр.

*GDP per criteria by countries according to World bank data (in current USD).

Джерело: складено автором на основі даних Світового банку [3].

За інформацією Світового банку, Україна посідає 130-те місце у цьому рейтингу, так як ВВП на душу населення в поточних дол. США у 2020 р. становило 3752, а у 2021 — 4836 дол. Лідером серед рейтингів є Люксембург, оскільки ВВП на душу населення у 2021 р. склало 135 683 дол.

Аналізуючи місяці після лютого 2022 р., жорстока війна завдає важких ударів по нашій економіці. Наслідками російської агресії стало зростання цін, скорочення зарплат, в деяких містах і районах — закриття підприємств. Мільйони людей втратили роботу, житло, опинилися біженцями за кордоном. За прогнозами Національного банку України, рівень падіння ВВП у 2022 р. мав сягнути 30 %. Такої думки дотримується і Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). ЄБРР передбачало падіння ВВП на 30 %, проте прогнозують, що зростання ВВП 2023 р. буде становити до 25 % за умови суттєвих робіт з реконструкції. На швидкість відновлення впливатиме тривалість військових дій, масштаби відбудови і кількість громадян, які будуть повертатись додому. За прогнозами Світового банку, падіння ВВП України за рік мало б становити 45 %. Падіння охопило всі галузі економіки. За прогнозами експертів, спад промислового виробництва сягнув у 2022 р. 52 %. Це пояснюється тим, що такі промислові гіганти, як «Азовсталь», «Меткомбінат імені Ілліча» в Маріуполі були зруйновані та потрапили до зони окупованих територій. Рівень ВВП (зростання чи падіння) залежить від військової ситуації в нашій державі.

За підсумками 2022 р., Міністерство економіки України попередньо оцінило падіння ВВП на 30,4 % з похибкою 2 %. Це найгірший результат з часів незалежності, втім набагато кращий за той, що очікували більшість експертів після початку повномасштабного вторгнення. Крім того, значних збитків завдало (і завдає) багато ракетних ударів на енергетичну інфраструктуру, що вплинуло на активність бізнесу та його настрої.

2. Державний борг країни

Державний борг — це сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями тощо) [6]. Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних і місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі. Традиційно державний борг країни поділяють на зовнішній і внутрішній. Зовнішній державний борг — це заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та

іншим особам. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни. Валовий зовнішній борг (ВЗБ) станом на певну дату — це сума загальної заборгованості країни за зовнішніми позиками і несплаченими за ними процентами.

До зовнішнього державного боргу належать:

1) кредити, отримані від міжнародних фінансових організацій (Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Європейського Союзу, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного банку, Міжнародного валютного фонду);

2) отримані від урядів інших держав (Японії, США, Польщі, Великобританії, Німеччини та ін.;

3) отримані від іноземних комерційних банків та фінансових установ (Credit Agricole Corporate and Investment Bank, Cargill, Chase Manhattan Bank, Deutsche Bank);

4) заборгованість за випущеними Україною облігаціями зовнішньої державної позики з 2013 до 2021 рр.

Внутрішній державний борг — це заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам, до якого відносять заборгованість за випущеними цінними паперами на внутрішньому ринку (ОВДП) і заборгованість держави перед банківськими та іншими фінансовими організаціями.

Сукупність боргових зобов'язань держави містить також гарантований державний борг. Гарантований державний борг — це заборгованість за кредитами державних організацій (наприклад, «Укравтодор»), які були взяті в іноземних фінансових організацій: Європейської спільноти з атомної енергії; Європейського банку реконструкції та розвитку; Європейського інвестиційного банку [7]. Держава часто виступає гарантом із зовнішніх запозичень, які організації здійснюють шляхом випуску та продажу власних цінних паперів на зовнішньому ринку. До них, зокрема, належать облігації «Укренерго» та «Укравтодору».

За даними Міністерства фінансів України, станом на 31 січня 2023 р. Україна винна 4258,20 млрд грн, або 116,44 млрд дол. США [8].

Позики від міжнародних фінансових організацій (1236,41 млрд грн) та ОВДП (1418,74 млрд грн) становлять основну частину боргу (рис. 4).

У розрізі валют погашень станом на 31 січня 2023 р., основна частина заборгованості повинна бути сплачена у національній валюті — гривні у загальній сумі 1363,69 млрд грн, і в євро та доларах США, або 1046,71 млрд грн і 1221,13 млрд грн відповідно (рис. 5).



Рис. 4. Деталізація боргу України за категоріями станом на 31.01.2023

Джерело: складено автором на основі даних МФУ [8].



Рис. 5. Державний і гарантований борг України у розрізі валют погашення станом на 31.01.2023

Джерело: складено автором на основі даних МФУ [8].

Найбільша сума державного зовнішнього боргу становлять позики, отримані від таких міжнародних фінансових організацій, як Європейський Союз (589,82 млрд грн) і Міжнародний банк реконструкції та розвитку (303,59 млрд грн) станом на кінець 31 січня 2023 р. (рис. 6).



Рис. 6. Деталізація державного зовнішнього боргу у розрізі кредиторів — міжнародних фінансових організацій станом на 31.01.2023

Джерело: складено автором на основі даних МФУ [8].

За даними МФУ, станом на 31 січня 2023 р. основна сума заборгованості державного зовнішнього боргу складають позики від органів управління Канади та Японії (рис. 7).

За прогнозом щомісячних платежів Міністерства фінансів, у 2023 р. Україна витратить 658,44 млрд грн, з яких 231,46 млрд грн піде на обслуговування і 426,98 млрд грн на виплату державного боргу.

3. Темп інфляції

Інфляція — це процес знецінення грошей внаслідок перевищення кількості грошових знаків, які перебувають в обігу загальної суми цін товарів і послуг, внаслідок недотримання закону грошового обігу [9]. Інфляція показує наскільки знецінюється наша грошова одиниця. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) може бути від’ємний та позитивний. Від’ємний показник — це коли відбулася дефляція (тобто на 1 грн ми можемо купити більше товарів), а позитивний — це інфляція (тобто ми можемо купити менше товарів та послуг на 1 грн). Темп інфляції — це середньорічне збільшення загального рівня цін у відсотках.



Рис. 7. Державний зовнішній борг у розрізі позик від органів управління іноземних держав станом на 31.01.2023, %

Джерело: складено автором на основі даних МФУ [8].

За підсумками 2022 р., річна інфляція в Україні становила 26,6 %. Аналізуючи темп інфляції за останні 11 років, ми спостерігаємо зростання показника на 21 % (табл. 1). Рівень інфляції у 2022 р. зріс на 15 % порівняно з показниками 2021 р. Цей стрибок цілком очікуваний і являє собою одну з ключових наслідків російсько-української війни, що негативно діє на загальний економічний стан держави.

Прогнози інфляції в Україні на 2023 р. негативні. У Державному бюджеті на 2023 р. рівень встановленої інфляції складає 28 %. Міжнародний валютний фонд (МВФ) передбачає зниження рівня інфляції приблизно до 22,5 % наприкінці 2023 р.. Про це повідомляється в Меморандумі про економічну та фінансову політику моніторингової програми МВФ від 8 грудня 2022 р. [11]. За прогнозами Національного банку України, рівень інфляції становитиме 18,7 %. Також згідно з опитуванням бізнесу підприємці передбачають рівень інфляції на рівні 23,3 %.

ІНДЕКС ІНФЛЯЦІЇ В УКРАЇНІ У 2011–2022 рр.

Рік	Загалом за рік*, %	Зміна, %
2011	104,6	
2012	99,8	-5
2013	100,5	1
2014	124,9	24
2015	143,3	15
2016	112,4	-22
2017	113,7	1
2018	109,8	-3
2019	104,1	-5
2020	105	1
2021	110	5

*Показник розраховано як грудень до грудня попереднього року.

Джерело: складено автором на основі довідників [10].

За прогнозами міжнародних організацій, рівень інфляції становитиме: Fitch Rating — очікує зниження до 21%; Focus Economics — передбачає інфляцію на рівні 21 % у 2023 р. і 10 % 2024 р.; Аналітики фінансової групи ICU — на рівні 24 %. Ці міжнародні організації не виключають, що за сприятливих умов рівень інфляції може сягнути і 20 %; генеральний директор інвестиційної компанії «Dragon Capital» прогнозує рівень інфляції також 20 %.

4. Доходи населення

Доходи населення — це сума грошових коштів і матеріальних благ, які домашні господарства одержали за певний проміжок часу у натуральному вигляді для підтримки фізичного, морального, економічного та інтелектуального стану людини. Роль доходів визначається тим, що рівень споживання населення прямо залежить від їх рівня [12]. До доходів населення належить заробітна плата, пенсії, стипендії, різні допомоги, прибутки від підприємницької діяльності, доходи від власності у вигляді відсотків, дивідендів, ренти, сум від продажу цінних паперів і нерухомості.

Рівень доходів населення в Україні зростав протягом 2011–2021 рр. Проте офіційні показники зростання не відповідали дійсним цінам і витратам, оскільки темп інфляції також прискорювався.

Під час дискусії «Як українська економіка пережила 2022 рік» у Центрі економічної стратегії зазначили, що реальні доходи населення України з лютого по грудень 2022 р. впали приблизно на 21 % (рис. 8).

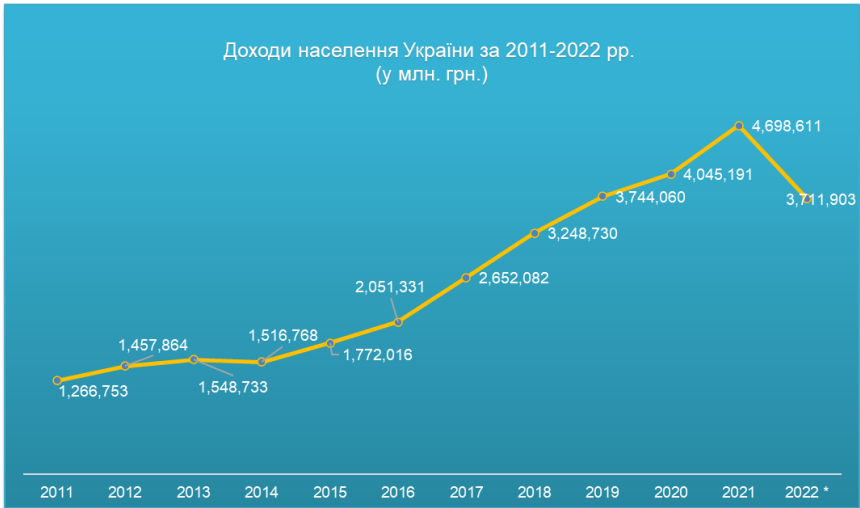


Рис. 8. Доходи населення України за 2011–2022 рр., млн грн

*Суму доходів за 2022 р. розраховано приблизно за оцінками відсотку падіння реальних доходів ЦЕС.

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України [13–14].

За результатами аналітичного звіту «Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни Росії проти України — 12 хвиля дослідження» за жовтень 2022 р., проведеного українською дослідною компанією «Gradus Research» [15], 78 % українців повідомляють про спад доходів від початку повномасштабного вторгнення росії, а лише 2 % населення України повідомили про зростання доходів під час війни (рис. 9).

ДОХІД ПІД ЧАС ВІЙНИ

Частка опитаних, що заявляють про зменшення доходу від початку повномасштабного вторгнення, значно зросла порівняно з попередньою хвилею і складає 76%. Натомість лише 2% вказують, що їхній дохід збільшився. Відсоток тих, кому важко оцінити динаміку, дещо зменшився у дванадцятій хвилі. Зріс відсоток правдивішого населення, що отримує зарплатню, – він становить 81%, водночас майже половина (48%) правдивішого не має впевненості щодо того, чи будуть вони отримувати її надалі.

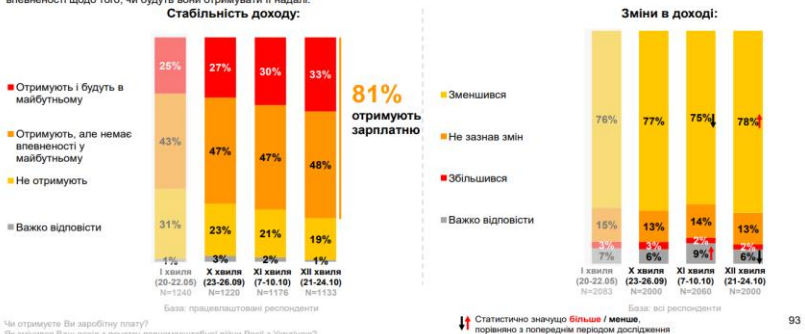


Рис. 9. Дохід під час війни

Джерело: [15].

Загалом лише 33 % населення українців повідомили про отримання доходів і впевнені в одержанні прибутку у майбутньому; 48 % українців не впевнені в завтрашньому дні і доходах у майбутньому (рис. 10).

ДОХІД ПІД ЧАС ВІЙНИ за міграційним статусом та регіональним розрізом

Значущі відмінності порівняно з попередньою хвилею серед міграційних та регіональних груп не спостерігається. Значущо більша частка тих, хто має впевненість в отриманні зарплати у майбутньому, зареєстрована серед мешканців Заходу та тих, хто виїжджав за кордон. Серед тих, хто залишився вдома, а також серед мешканців Півночі та Центру більше половини опитаних не впевнені в стабільності свого доходу. Тоді як серед мешканців Сходу зареєстрована найвища частка тих, хто не отримує зарплатню взагалю.

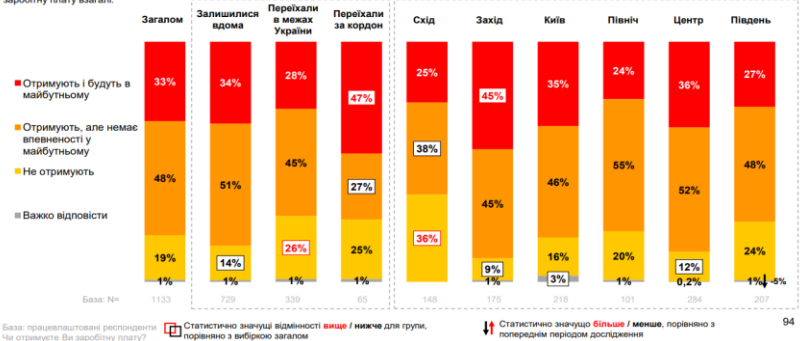


Рис. 10. Дохід під час війни за міграційним статусом і регіональним розрізом

Джерело: [15].

Крім того, дохід українців зменшився загалом на 78 % незалежно від міграційного статусу (рис. 11).

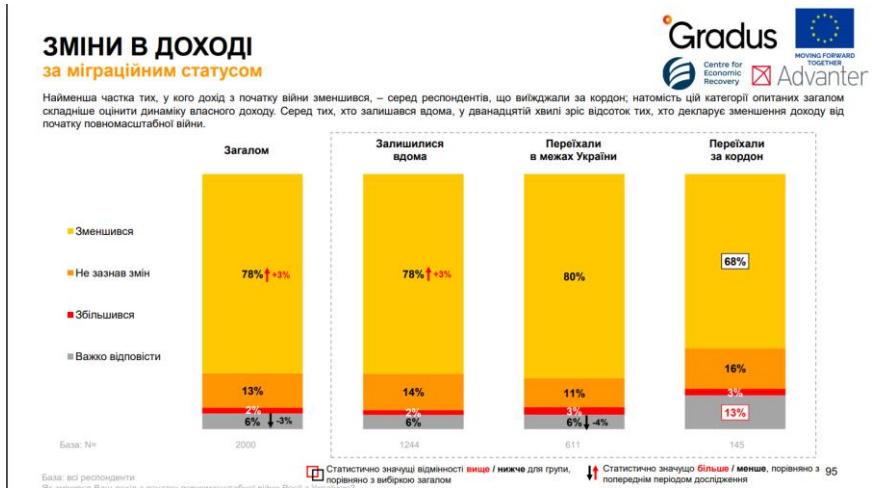


Рис. 11. Зміни у доході за міграційним статусом

Джерело: [15].

5. Політична ситуація в країні

На сьогодні політична ситуація в Україні надзвичайно важка. Війна триває. Кожен день відбувається напади рф як країни-агресора на територію України, тривають запеклі бої в різних областях нашої держави. Значна частина підприємств передислокувалась у західні області України, проте через важку ситуацію на енергетичного ринку, яка була в листопаді 2022 — квітні 2024 рр. рівень економічної діяльності значно зменшився по темпах зростання. Ми бачимо наслідки війни: велика кількість загиблих воїнів та цивільних громадян, стрибок інфляції, безробіття, закриття неплатоспроможних банків, підприємств, зростання рівня міграції населення, зниження реального доходу, значний дефіцит державного бюджету. Україна прямо залежна від фінансової допомоги міжнародних організацій, Міжнародного валютного фонду і держав-союзників. Без отримання траншів країна буде не в змозі виконати основні складові бюджету. Також для перемоги у російсько-українській війні важливу роль відіграє надходження військової допомоги від іноземних країн-донорів.

Фондовий ринок України досить молодий. Поточна ситуація на цьому ринку невтішна — слабкий рівень залучення інвесторів-

вкладників, низький рівень капіталізації лістингових компаній, низька ліквідність, недосконалість законодавства, домінування ОВДП, ведення основного обсягу торгу на позабіржовому сегменті. Сучасне нестабільне фінансове середовище негативно впливає на функціонування фондового ринку в Україні. Одним із основних і вагомих причин — це тривала війна, непрофесійність вищого керівництва держави та різних гілок влади, її високий рівень корупції. За аналітичними даними, велика кількість інвесторів готова вкладати кошти у розбудову і відновлення України, втім перешкодою для цього активні воєнні дії. Як тільки завершиться війна, Україну чекають великі зміни та швидке економічне зростання, що буде значною мірою зумовлено розвитком фондового ринку.

Висновки. Проаналізувавши основні індикатори фінансового середовища, ми спостерігаємо високий рівень нестабільності. Ключовими причинами цього є в першу чергу тривала російсько-українська війна, що призвела до значного скорочення робочих місць, втрати підприємств та економічних можливостей, міграції населення, спаду бізнес-активності, зниження прибутків компаній, доходів населення, стрибок інфляції, проблеми в енергетичному секторі, девальвація національної валюти і величезне зростання державного і гарантованого боргу. Це негативно впливає на функціонування фондового ринку і його розвитку.

Першочерговими кроками для повноцінного функціонування фондового ринку в Україні, після успішного завершення війни, є боротьба з корупцією, верховенство права, впровадження дієвої судової влади, прозорого законодавства, зміцнення довіри до банківської системи, створення стабільного фінансового та сприятливого інвестиційного середовища.

Література

1. Crockett, A. (1997). The Theory and Practice of Financial Stability. GEJ Newsletter Issue, Global Economic Institutions, № 06.
2. Грибач О.В. Глобальна нестабільність фінансових ринків в умовах світової кризи. *Науковий вісник ХДУ*. 2015. Вип. 14. Ч. 1. С. 9–12.
3. GDP (current US\$) — Ukraine — Світовий банк. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.МКТР.CD?locations=UA>
4. Валовий внутрішній продукт ВВП в Україні 2022. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
5. Офіційні курси обміну. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/en/markets/exchangerates>
6. Державний борг України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov>

7. Державний борг України: основні тенденції та загроза дефолту. URL: <https://finance.ua/ua/credits/derzhavnyj-borg-ukrainy>
8. Державний борг і гарантований державою борг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>
9. Мочерний С. В. Основи економічної теорії. Київ: Академія, 1998. 463 с.
10. Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в Україні. URL: <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/3>
11. Меморандум про економічну і фінансову політику. URL: https://mof.gov.ua/uk/memorandum_of_economic_and_financial_policies_by_the_authorities_of_ukraine-435
12. Кириленко В. В. Економіка: навч. посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 193 с.
13. Регіональна статистика. Статистичний збірник «Доходи та витрати населення за регіонами України». URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm
14. Доходи та витрати населення України у 2021 р. URL: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/03/29.pdf>
15. Аналітичний звіт «Міграція та соціально-політичні настрої під час повномасштабної війни Росії проти України — 12 хвиля дослідження». 2022, жовтень. URL: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf

References

1. Crockett, A. (1997), «The Theory and Practice of Financial Stability,» GEJ Newsletter Issue, Global Economic Institutions, N06.
2. «Global Instability of Financial Markets in the Conditions of the World Crisis» — Hrybach O. V. / Scientific Bulletin of KhDU / Issue 14. Part 1. — 2015, pp. 9–12.
3. GDP (current US\$) — Ukraine — World Bank / Electronic resource // Access mode: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=UA>
4. Gross Domestic Product GDP in Ukraine 2022 — Ministry of Finance / Electronic resource // Access mode: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
5. Official exchange rates — NBU - / Electronic resource // Access mode: <https://bank.gov.ua/en/markets/exchangerates>
6. State Debt of Ukraine — Ministry of Finance - / Electronic resource // Access mode: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov>
7. State Debt of Ukraine: Main Trends and Default Threat - / Electronic resource // Access mode: <https://finance.ua/ua/credits/derzhavnyj-borg-ukrainy>
8. State Debt and State Guaranteed Debt - / Electronic resource // Access mode: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>
9. Mocherny S. V. Fundamentals of Economic Theory / Ed. by S. V. Mocherny. — Kyiv: Academy, 1998. — 463 p.

10. Inflation Index (Consumer Price Index) in Ukraine — / Electronic resource // Access mode: <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/3>

11. Memorandum on Economic and Financial Policy — / Electronic resource // Access mode: https://mof.gov.ua/uk/memorandum_of_economic_and_financial_policies_by_the_authorities_of_ukraine-435

12. Kyrylenko V. V. Economics: Textbook / V.V. Kyrylenko — Т.: Economic Thought, 2002. — 193 p.

13. Regional Statistics, Statistical Collection «Income and Expenditure of the Population by Regions of Ukraine» — / Electronic resource // Access mode: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/03/Arch_dv.htm

14. Income and Expenditure of the Population of Ukraine in 2021 — / Electronic resource // Access mode: <https://ukrstat.gov.ua/express/expr2022/03/29.pdf>

15. Analytical Report «Migration and Socio-Political Sentiments During Russia's Full-Scale War Against Ukraine — 12th Wave of Research» October 2022 — / Electronic resource // Access mode: https://gradus.app/documents/317/Gradus_EU_wave_12_UA.pdf

Стаття надійшла до редакції 02.01.2024